DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

11. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 1

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Okulun astronomi kulübündeki öğrenciler, yaz tatilinde çevrim içi bir araya gelerek 12 Ağustos 2026'da Grönland, İzlanda ve İspanya'nın bazı bölgelerinden tam olarak gözlenen Güneş tutulmasını canlı yayından izledi. Kulübün danışman öğretmeni, tutulmanın hangi gün ve saatte, nerelerden gözleneceğinin astronomlar tarafından yıllar önce hesaplandığını ve tutulmanın hesaplanan anda gerçekleştiğini anlattı. Kulüp üyesi Arda ise "Demek ki astronomlar kaderi önceden bilebiliyor." yorumunu yaptı. Öğretmen, konuşmasını ders kitabında yer alan şu ayetle tamamladı: (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

"Güneş ve ay bir hesaba bağlı (olarak hareket ederler)." (Rahman suresi 5. ayet)

Bilgi: Güneş ve Ay tutulmalarının tarihleri ve saatleri, gök cisimlerinin hareketlerini açıklayan yasalar kullanılarak yüzyıllar öncesinden hesaplanabilmektedir.

1.1. Güneş tutulmasını "kader", "kaza" ve "sünnetullah" kavramlarını birbiriyle ilişkilendirerek açıklayınız. (6 puan)

1.2. Arda'nın yorumunu ayetten de yararlanarak değerlendiriniz. (4 puan)

2. Zeynep'in annesi Aylin Hanım, bir süredir ağır bir hastalığın tedavisini görmektedir. Aylin Hanım, doktorunun önerdiği tedaviyi aksatmadan sürdürür, beslenmesine ve dinlenmesine özen gösterir. Her gün "Allah'ım, bana şifa ve sabır ver." diye dua eder. Zor günlerinde bile şikâyet etmeyen Aylin Hanım, kızına şöyle der: "Sağlığımın kıymetini hastalanınca daha iyi anladım. Bu hastalık benim için bir imtihan. Ben üzerime düşeni yapıyorum; Rabbimden gelene de razıyım." Annesinin bu tutumundan etkilenen Zeynep, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrendiği Hz. Eyyüb kıssasını hatırlar: Hz. Eyyüb malını ve sağlığını kaybetmiş, ağır bir hastalığa yakalanmış, buna rağmen hiç isyan etmemiş, şifa için Allah'a (cc) dua etmeyi ve O'na bağlılığını sürdürmüştür. Zeynep ayrıca şu ayeti okur: (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele!" (Bakara suresi 155. ayet)

2.1. Aylin Hanım'ın hastalık karşısındaki tutumunu "hastalık-sağlık", "imtihan" ve "sabır" kavramları arasında neden-sonuç ilişkisi kurarak açıklayınız. (5 puan)

2.2. Aylin Hanım'ın hem tedavisini sürdürüp hem de dua etmesini "tevekkül" kavramıyla, "Rabbimden gelene de razıyım." sözünü ise "rıza" kavramıyla ilişkilendiriniz. (6 puan)

2.3. Aylin Hanım ile Hz. Eyyüb'ün hastalık karşısındaki tutumlarında ortak olan iki özelliği yazınız. (4 puan)

3. Sena, tarih öğretmeninin verdiği araştırma ödevini bir yapay zekâ uygulamasına hazırlatır ve metni okumadan kendi adıyla teslim eder. Öğretmeni, metindeki bazı tarihlerin yanlış olduğunu ve metnin Sena'nın kendi çalışması olmadığını fark eder. Bunun üzerine Sena şöyle der: "Metni ben yazmadım, yapay zekâ yazdı. Hata varsa sorumlusu o uygulamadır." (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Bilgi: Yapay zekâ uygulamaları zaman zaman yanlış ya da gerçekte var olmayan bilgiler üretebilmektedir.

3.1. Sena'nın sözünü insanın akıl ve irade sahibi bir varlık olması açısından eleştirel bir bakışla değerlendiriniz. Değerlendirmenizde yapay zekâ uygulamasının neden sorumlu tutulamayacağını da açıklayınız. (6 puan)

3.2. Yapay zekâ uygulamalarını kullanırken akıl ve iradesini sorumluluk bilinciyle kullanan bir öğrencinin yapması gereken iki davranışı yazınız. (4 puan)

4. Okulun münazara kulübünde "İnsan yaptıklarından sorumlu mudur?" konusu tartışılmaktadır. Söz alan Tolga şöyle der: "Allah (cc) her şeyi önceden bilir. O hâlde ben ne yaparsam yapayım O'nun bildiği gerçekleşecektir. Yapacaklarım önceden bilindiğine göre yaptığım hatalardan ben sorumlu tutulamam." Ardından söz alan Melike, Tolga'nın görüşüne katılmadığını belirtir ve ders kitabından şu ayetleri okur: (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

- "Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" (Beled suresi 8-10. ayetler)
- "... Hak Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin." (Kehf suresi 29. ayet)

4.1. Tolga'nın akıl yürütmesindeki hatayı Allah'ın (cc) ilim sıfatı ile insanın iradesi arasındaki ilişki açısından açıklayınız. (7 puan)

4.2. Melike'nin okuduğu ayetlerden hareketle akıl, irade ve sorumluluk kavramları arasındaki ilişkiyi açıklayınız. Açıklamanızı günlük hayattan bir örnekle destekleyiniz. (8 puan)

5. On altı yaşındaki Onur, son aylarda gecelerinin büyük bölümünü çevrim içi oyun oynayarak geçirmektedir. Sabahları okula geç kalmakta, okulun basketbol takımındaki antrenmanları kaçırmakta, ailesiyle de neredeyse hiç vakit geçirmemektedir. Ablası bu durumu konuşmak istediğinde Onur şöyle der: "Ben özgürüm. Kendi hayatım, kendi zamanım; kimseye zararım yok. İstediğim zaman bırakırım." Birkaç gün sonra bir hafta boyunca oyun oynamamaya karar veren Onur, bu kararına ancak bir gün uyabildiğini fark eder. Ablası ona Hz. Peygamber'in şu sözünü hatırlatır: (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

"Beş şey gelmeden önce beş şeyin değerini iyi bilmelisin; ihtiyarlığından önce gençliğinin, hastalığından önce sağlığının, yokluğundan önce varlığının, meşguliyetinden önce boş vaktinin ve ölümünden önce hayatının." (Hakim, "Müstedrek", 341)

5.1. Onur'un "Kendi hayatım, kendi zamanım; kimseye zararım yok." sözünü özgürlüğün sınırları ile insanın kendisine ve çevresine karşı sorumlulukları açısından eleştirel bir bakışla değerlendiriniz. Değerlendirmenizde hadisten de yararlanınız. (8 puan)

5.2. Onur'un verdiği kararı uygulayamamasından hareketle "Ben özgürüm." sözünü İslam düşüncesindeki hürriyet anlayışına göre değerlendiriniz. (7 puan)

6. Üniversite sınavına hazırlanan Yiğit, her gün on dört saat ders çalışmayı öngören bir program hazırlar. Ancak akşamları babasının dükkânında da çalıştığı için programına uyamaz. Son deneme sınavında bildiği bazı soruları dikkatsizlik yüzünden yanlış yapar, bazı formülleri de unuttuğunu fark eder. Moralini bozan Yiğit "Programıma uyamıyorum; demek ki hiçbir şeyi başaramayacağım." der. Sınıf arkadaşı Burak ise "Ben zorlanınca bırakıyorum. Nasılsa Allah (cc) kimseye gücünün yetmediği şeyi yüklemez." der. Akşam Yiğit, Kur'an-ı Kerim mealinden Bakara suresinin 286. ayetini bulup okur: (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

> *Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlamızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et." (Bakara suresi 286. ayet)*

6.1. Ayetin mealinde geçen iki kavramı ve iki konuyu aşağıdaki tabloya yazınız. (4 puan)

Ayette Geçen Kavramlar	Ayette Geçen Konular
1.	1. .....
2.	2. .....

6.2. Ayetin mealindeki ifadeleri "Allah'ın (cc) kullarına bildirdiği ilkeler" ve "Kulun Rabbine yönelttiği dualar" başlıkları altında sınıflandırınız. Her başlığa en az iki ifade yazınız. (6 puan)

6.3. Ayetin mesajlarından hareketle Yiğit'in ve Burak'ın sözlerini değerlendiriniz. (10 puan)

7. Okul dergisi için "Din Nedir?" başlıklı bir dosya hazırlayan öğrenciler, araştırmalarında ulaştıkları din tanımlarını kartlara yazmış ancak tanımların hangi disipline ait olduğunu kartlara yazmayı unutmuşlardır. Dosyanın girişine ise klasik İslam kaynaklarındaki terim anlamını eklemişlerdir: Din, "akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahi emirler bütünü" olarak tanımlanır. (Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

Kart	Tanım	Disiplin
A	Toplumun birlik ve beraberliğini güçlendiren bir olgudur.	.....
B	İnsanın, kozmik düzeni ve kendi varoluşunu anlamlandırma çabasıdır.	.....
C	Manevi varlıklara olan imandır.	.....
Ç	İnsanın içinde bulunduğu his veya duygulardır.	.....

7.1. Kartlardaki tanımların hangi disipline (felsefe, psikoloji, sosyoloji, antropoloji) ait olduğunu tablodaki boş alanlara yazınız. (4 puan)

7.2. Klasik İslam kaynaklarındaki terim anlamı ile psikoloji ve sosyolojinin dine yaklaşımını karşılaştırarak bir benzerlik ve iki farklılık yazınız. (6 puan)

7.3. Dosyayı hazırlayan öğrencilerden biri "Sosyolojinin tanımı dini tam olarak açıklıyor, diğer tanımlara gerek yok." demiştir. Bu görüşü farklı disiplinlerin dine yaklaşımlarından hareketle değerlendiriniz. (5 puan)

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	DKAB.11.1.1. Kader ve kaderle ilgili kavramları yapılandırabilme	KB2.13. Yapılandırma
2	DKAB.11.1.1. Kader ve kaderle ilgili kavramları yapılandırabilme	KB2.13. Yapılandırma
3	DKAB.11.1.2. İnsan, akıl, irade ve sorumluluk kavramları arasındaki ilişki hakkında eleştirel düşünebilme	KB3.3. Eleştirel Düşünme
4	DKAB.11.1.2. İnsan, akıl, irade ve sorumluluk kavramları arasındaki ilişki hakkında eleştirel düşünebilme	KB3.3. Eleştirel Düşünme
5	DKAB.11.1.2. İnsan, akıl, irade ve sorumluluk kavramları arasındaki ilişki hakkında eleştirel düşünebilme	KB3.3. Eleştirel Düşünme
6	DKAB.11.1.3. Bakara suresinin 286. ayetinin mesajlarını anlamak için Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilme	DAB1. Temel Kaynakları Kullanma (DAB1.1. Kur'an-ı Kerim Meallerine Başvurma)
7	DKAB.11.2.1. Din tanımlarını ve farklı disiplinlerin dine yaklaşımları arasında mukayese yapabilme	DAB5. Dinî Delillere Başvurma (DAB5.2. Mukayese Yapma)

PUANLAMA TABLOSU							
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**TOPLAM**
10	*15*	*10*	*15*	*15*	*20*	*15*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 1** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 11. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. **Doğru cevap (1.1):** Üç ölçütün her biri ikişer puandır (2+2+2).

- Kader: Allah'ın (cc) sonsuz ilmi ve kudretiyle evrende gerçekleşecek her şeyi planlaması, takdir etmesi ve bir düzene göre belirlemesi olduğu; tutulmanın ne zaman ve nerede gerçekleşeceğinin de bu takdirin içinde yer aldığı belirtilmişse **(2 puan)**.
- Kaza: Takdir edilen bu planın zamanı geldiğinde gerçekleşmesi olduğu; tutulmanın 12 Ağustos 2026'da hesaplanan anda gerçekleşmesinin kazaya örnek olduğu belirtilmişse **(2 puan)**.
- Sünnetullah: Allah'ın (cc) evrene ve evrendeki varlıklara koyduğu değişmez kurallar ve tabiat kanunları olduğu; Güneş, Ay ve Dünya'nın hareketlerinin bu fiziksel yasalara göre gerçekleştiği ve kaderde belirlenen düzenin bu yasalar aracılığıyla işlediği ilişkilendirilmişse **(2 puan)**.

Kavramlar doğru açıklandığı hâlde aralarında ilişki kurulmamışsa toplam en fazla dört puan verilir.

Örnek doğru cevap (1.1): Allah (cc), sonsuz ilmi ve kudretiyle evrende olacak her şeyi önceden bilmiş, planlamış ve bir ölçüye göre belirlemiştir. Tutulmanın hangi gün ve saatte, nerelerden görüleceği de bu takdirin, yani kaderin içindedir. Bu planın zamanı geldiğinde, 12 Ağustos 2026'da gerçekleşmesi ise kazadır. Güneş, Ay ve Dünya, Allah'ın (cc) koyduğu değişmez yasalara göre hareket eder. Bu yasalara sünnetullah denir. Kaderde belirlenen düzen, sünnetullah sayesinde aksamadan işler ve takdir edilen olay zamanı gelince gerçekleşir.

Yanlış cevap (1.1): Kader ile kazanın tanımlarının yer değiştirilmesi (ör. kazanın "önceden planlama", kaderin "planın gerçekleşmesi" olarak açıklanması), tutulmanın tesadüfen gerçekleştiğinin söylenmesi ya da sünnetullahın "insanların koyduğu kurallar" olarak açıklanması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (1.2): İki ölçütün her biri ikişer puandır (2+2).

- Ayette Güneş ve Ay'ın bir hesaba bağlı hareket ettiğinin bildirildiği; astronomların tutulmayı önceden hesaplayabilmesinin Allah'ın (cc) evrene koyduğu düzenin ve yasaların (sünnetullahın) ölçülü ve değişmez olmasından kaynaklandığı, astronomların gözlem ve hesapla bu yasaların bir kısmını keşfettiği açıklanmışsa **(2 puan)**.
- Arda'nın yorumunun yanlış olduğu; yasaları bilerek bir olayı hesaplamanın kaderi bilmek anlamına gelmediği, kaderin Allah'ın (cc) geçmişi ve geleceği kuşatan sonsuz ilmine dayandığı, insanın bilgisinin ise sınırlı olup ancak keşfedebildiği yasalar ölçüsünde tahmin yapabildiği belirtilmişse **(2 puan)**. Ayetle ilişki kurulmadan yalnızca "Kaderi Allah'tan (cc) başkası bilemez." denilmişse bu ölçüt için bir puan verilir.

Örnek doğru cevap (1.2): Ayette Güneş ve Ay'ın bir hesaba bağlı olarak hareket ettiği bildirilir. Astronomlar, Allah'ın (cc) evrene koyduğu bu ölçülü ve değişmeyen yasaları gözlem ve hesap yoluyla keşfettikleri için tutulmanın zamanını önceden bulabilmişlerdir. Ancak bu, kaderi bilmek demek değildir. Kader, Allah'ın (cc) geçmişi ve geleceği kuşatan sonsuz ilmiyle her şeyi takdir etmesidir. İnsanın bilgisi ise sınırlıdır; astronomlar ancak keşfedebildikleri yasalar ölçüsünde bazı olayları hesaplayabilir. Bu nedenle Arda'nın yorumu doğru değildir.

Yanlış cevap (1.2): Arda'nın yorumunun doğru kabul edilmesi, astronomların hesaplarıyla tutulmanın zamanını belirlediğinin ya da değiştirebileceğinin ileri sürülmesi veya tutulmanın yasalarla değil tesadüfen gerçekleştiğinin söylenmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

2. **Doğru cevap (2.1):** İki ölçüt sırasıyla iki ve üç puandır (2+3).

- Sağlığın Allah'ın (cc) insana verdiği bir nimet, hastalığın ise sağlığın geçici veya kalıcı olarak bozulması ve insanın dünyadaki imtihanlarından biri olduğu; Aylin Hanım'ın sağlığın kıymetini hastalanınca daha iyi anladığı belirtilmişse **(2 puan)**.
- Hastalığı bir imtihan olarak görmenin Aylin Hanım'ı sabra yönelttiği; sabrın hoşa gitmeyen ve insanı zorlayan durumlar karşısında Allah'a (cc) sığınarak direnç göstermek olduğu, ayette sabredenlerin müjdelendiği ve Aylin Hanım'ın şikâyet etmeden direnç göstermesinin sabra örnek olduğu neden-sonuç ilişkisi içinde açıklanmışsa **(3 puan)**. Kavramlar ilişkilendirilmeden ayrı ayrı tanımlanmışsa bu ölçüt için bir puan verilir.

Örnek doğru cevap (2.1): Sağlık, Allah'ın (cc) insana verdiği bir nimettir; hastalık ise sağlığın bozulmasıdır ve insanın dünyadaki imtihanlarından biridir. Aylin Hanım sağlığının kıymetini hastalanınca daha iyi anlamıştır. Hastalığını bir imtihan olarak gördüğü için zorluklara karşı sabırlı davranmakta, Allah'a (cc) sığınarak direnç göstermektedir. Yani hastalığı imtihan olarak kabul etmesi onu sabra yöneltmiştir. Ayette de Allah'ın (cc) insanları canlardan ve mallardan azaltma gibi zorluklarla denediği ve sabredenlerin müjdelendiği bildirilir.

Yanlış cevap (2.1): Hastalığın Allah'ın (cc) kişiye verdiği bir ceza olduğunun kesin olarak ileri sürülmesi, sabrın "hiçbir şey yapmadan beklemek" veya "tedaviyi bırakıp kaderine boyun eğmek" olarak açıklanması ya da kavramların durumla ilişkilendirilmeden sıralanması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (2.2): İki ölçütün her biri üçer puandır (3+3).

- Tevekkül: Tevekkülün yapılacak işte üzerine düşen görev için her türlü tedbiri alıp gereken çalışmayı yaptıktan sonra sonucu Allah'tan (cc) beklemek olduğu; tedaviyi aksatmamanın ve beslenmeye özen göstermenin tedbir, dua ederek şifayı Allah'tan (cc) beklemenin ise sonucu O'na bırakmak olduğu; tedavi ile duanın birbirinin yerine geçmediği, birlikte tevekkülü oluşturduğu açıklanmışsa **(3 puan)**.
- Rıza: Rızanın Allah'tan (cc) gelen sevindirici veya üzücü her şeyden hoşnut olmak, olumsuz durumları gönül rahatlığıyla karşılayıp isyan etmemek olduğu; Aylin Hanım'ın "Rabbimden gelene de razıyım." sözünün ve zor günlerinde şikâyet etmemesinin rızaya örnek olduğu açıklanmışsa **(3 puan)**.

Örnek doğru cevap (2.2): Tevekkül, insanın üzerine düşen her türlü tedbiri alıp çalıştıktan sonra sonucu Allah'tan (cc) beklemesidir. Aylin Hanım tedavisini aksatmayarak ve beslenmesine dikkat ederek tedbirini almış, dua ederek de şifayı Allah'tan (cc) istemiştir. Yalnızca dua edip tedaviyi bıraksaydı ya da yalnızca tedaviye güvenip Allah'a (cc) yönelmeseydi doğru bir tevekkül anlayışı göstermemiş olurdu. Rıza ise Allah'tan (cc) gelen iyi ya da kötü her duruma gönül rahatlığıyla razı olmak, isyan etmemektir. Aylin Hanım'ın zor günlerinde şikâyet etmemesi ve "Rabbimden gelene de razıyım." demesi rızaya örnektir.

Yanlış cevap (2.2): Tevekkülün "tedbir almadan sonucu Allah'a (cc) bırakmak" olarak açıklanması, dua edildiği için tedaviye gerek olmadığının ya da tedavi görüldüğü için duaya gerek olmadığının ileri sürülmesi, rızanın "başa gelen olumsuzluklara üzülmemek ve hiçbir çaba göstermemek" olarak açıklanması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (2.3): Her doğru özellik iki puandır (2+2). Örnekler: Hastalığa sabırla katlanmak; isyan etmeyip başına gelene razı olmak; şifa için Allah'a (cc) dua etmek; hastalığı bir imtihan olarak görmek; zor durumda da Allah'a (cc) bağlılığını sürdürmek.

Örnek doğru cevap (2.3): İkisi de hastalığa sabırla katlanmış ve isyan etmemiştir. İkisi de şifa için Allah'a (cc) dua ederek O'na olan bağlılıklarını sürdürmüştür.

Yanlış cevap (2.3): Metinde yer almayan ya da tutumla ilgisi olmayan özelliklerin (ör. ikisinin de zengin olması, ikisinin de aynı hastalığa yakalanması) yazılması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

3. **Doğru cevap (3.1):** Üç ölçütün her biri ikişer puandır (2+2+2).

- Akıl: İnsanın akıl sahibi olduğu için söz ve davranışlarının sebep ve sonuçlarını kavrayabildiği, doğru ile yanlışı ayırt edebildiği (temyiz ve tefrik); Sena'nın da okumadan teslim ettiği metnin hatalı olabileceğini ve başkasının hazırladığı bir metni kendi adıyla sunmanın doğru olmadığını ayırt edebilecek durumda olduğu belirtilmişse **(2 puan)**.
- İrade ve sorumluluk: Uygulamayı kullanma, metni kontrol etmeme ve kendi adıyla teslim etme kararını Sena'nın kendi özgür iradesiyle verdiği; bu nedenle metindeki hatalardan ve dürüst davranmamaktan Sena'nın sorumlu olduğu, sorumluluğu başkasına yüklemesinin doğru olmadığı açıklanmışsa **(2 puan)**.
- Yapay zekâ: Yapay zekâ uygulamasının akıl ve irade sahibi olmadığı, doğru ile yanlışı ayırt edip özgürce tercih yapamadığı, bu yüzden sorumluluk taşıyamayacağı; onun bir araç olduğu ve sorumluluğun aracı kullanan insana ait olduğu açıklanmışsa **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap (3.1): Sena'nın sözü doğru değildir. İnsan akıl sahibi bir varlıktır; davranışlarının sebep ve sonuçlarını kavrayabilir, doğruyu yanlıştan ayırt edebilir. Sena da okumadığı bir metnin hatalı olabileceğini ve başkasının hazırladığı bir metni kendi çalışması gibi sunmanın dürüstlüğe aykırı olduğunu bilebilecek durumdadır. Uygulamayı kullanmaya, metni kontrol etmeden kendi adıyla teslim etmeye kendi iradesiyle karar vermiştir. Bu yüzden hem hatalardan hem de dürüst davranmamaktan kendisi sorumludur. Yapay zekâ uygulaması ise akıl ve irade sahibi değildir; doğruyu yanlıştan ayırıp özgürce tercih yapamaz. O yalnızca bir araçtır, sorumluluk onu kullanan insana aittir.

Yanlış cevap (3.1): Sena'nın sözünün doğru kabul edilmesi, sorumluluğun uygulamayı geliştirenlere ya da öğretmene yüklenip Sena'nın sorumluluğunun görmezden gelinmesi veya yapay zekânın da insan gibi akıl ve irade sahibi olduğunun ileri sürülmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (3.2): Her doğru davranış iki puandır (2+2). Örnekler: Uygulamanın verdiği bilgileri güvenilir kaynaklardan doğrulamak; ödevi kendi emeğiyle hazırlayıp uygulamayı yalnızca fikir almak için yardımcı araç olarak kullanmak; uygulamadan yararlandıysa bunu öğretmenine açıkça belirtmek; okumadığı ve anlamadığı bir metni kendi adıyla teslim etmemek; kişisel bilgilerini uygulamayla paylaşmamak.

Örnek doğru cevap (3.2): Uygulamanın verdiği tarih ve bilgileri ders kitabı gibi güvenilir kaynaklardan kontrol etmeli, ödevini kendi cümleleriyle yazmalı ve uygulamadan nerede yararlandığını öğretmenine açıkça söylemelidir.

Yanlış cevap (3.2): Yapay zekânın ürettiği metnin hiç kontrol edilmeden kullanılabileceğinin, metindeki bazı kelimeler değiştirilerek kendi çalışması gibi sunulabileceğinin ya da yapay zekâ uygulamalarının hiçbir durumda kullanılmaması gerektiğinin yazılması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

4. **Doğru cevap (4.1):** Üç ölçüt sırasıyla iki, üç ve iki puandır (2+3+2).

- İlim sıfatının Allah'ın (cc) geçmişi ve geleceği kuşatan mutlak bilgisi olduğu, O'nun duyular âlemine ve duyu ötesine ait bütün nesne ve olayları bildiği belirtilmişse **(2 puan)**.
- Allah'ın (cc) insanın yapacaklarını bilmesinin insanı o davranışa zorlamadığı; Allah'ın (cc) insanın kendi özgür iradesiyle ne seçeceğini bildiği ama seçimi insana bıraktığı, insanın tercihine göre de sonuçları yarattığı açıklanmışsa **(3 puan)**. Yalnızca "Bilmek zorlamak değildir." yazılıp açıklanmamışsa bir puan verilir.
- Bu nedenle Allah'ın (cc) ilim, irade ve kudret sıfatlarının insanın akıllı, özgür ve sorumlu bir varlık olmasıyla çelişmediği; Tolga'nın "Hatalarımdan sorumlu tutulamam." sonucunun yanlış olduğu belirtilmişse **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap (4.1): Allah'ın (cc) ilim sıfatı, geçmişi ve geleceği kuşatan mutlak bir bilgidir; O, görünen ve görünmeyen her şeyi bilir. Ancak Allah'ın (cc) insanın ne yapacağını bilmesi, insanı o davranışı yapmaya zorladığı anlamına gelmez. Allah (cc), insanın kendi iradesiyle neyi seçeceğini bilir ama seçimi insana bırakır ve sonuçları onun tercihine göre yaratır. Tolga, bilmek ile zorlamayı birbirine karıştırmaktadır. Allah'ın (cc) ilim, irade ve kudret sıfatları insanın özgür ve sorumlu bir varlık olmasıyla çelişmez. Bu yüzden Tolga, kendi iradesiyle yaptığı hatalardan sorumludur.

Yanlış cevap (4.1): Tolga'nın görüşünün doğru kabul edilmesi, Allah'ın (cc) insanın yapacaklarını bilmediğinin ileri sürülmesi ya da insanın her davranışının zorunlu olarak önceden belirlendiği için iradesinin bulunmadığının söylenmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (4.2): Dört ölçütün her biri ikişer puandır (2+2+2+2).

- Akıl: Beled suresinin 8-10. ayetlerinde insana hayır ve şer yollarının gösterildiği; insanın aklı sayesinde doğru ile yanlışı, hayır ile şerri ayırt edebildiği (temyiz ve tefrik kabiliyeti) belirtilmişse **(2 puan)**.
- İrade: Kehf suresinin 29. ayetinde insanın iman etmek ile inkâr etmek arasında kendi iradesiyle seçim yapabildiğinin bildirildiği, insanın özgür iradeye sahip olduğu belirtilmişse **(2 puan)**.
- Sorumluluk: Aklıyla doğruyu yanlıştan ayırt edebilen ve iradesiyle tercih yapabilen insanın seçimlerinden sorumlu olduğu; akıl ve iradenin sorumluluğun temelini oluşturduğu ilişkilendirilmişse **(2 puan)**.
- Akıl, irade ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi gösteren uygun bir günlük hayat örneği verilmişse **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap (4.2): Beled suresinin 8-10. ayetlerinde Allah'ın (cc) insana hayır ve şer yollarını gösterdiği bildirilir. İnsan, aklı sayesinde bu iki yolu birbirinden ayırt edebilir. Kehf suresinin 29. ayetinde ise insanın iman etmek ile inkâr etmek arasında kendi iradesiyle seçim yapabildiği vurgulanır. Aklıyla doğruyu yanlıştan ayırt eden ve iradesiyle seçim yapan insan, yaptığı seçimlerden sorumludur. Örneğin sınavda kopya çekmenin yanlış olduğunu bilen bir öğrenci, kopya çekip çekmemeye kendi iradesiyle karar verir. Kopya çekmeyi seçerse bu tercihin sonuçlarından kendisi sorumlu olur.

Yanlış cevap (4.2): Ayetlerle ilişki kurulmadan yalnızca kavramların tanımlarının yazılması, akıl ve iradenin sorumlulukla ilgisi olmadığının ileri sürülmesi ya da insanın iradesi dışında gerçekleşen bir durumun (ör. doğduğu yer) sorumluluk örneği olarak verilmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

5. **Doğru cevap (5.1):** Üç ölçüt sırasıyla iki, üç ve üç puandır (2+3+3).

- Özgürlüğün sınırları: İnsan için sınırsız bir özgürlüğün söz konusu olmadığı, toplum kuralları ve ahlaki değerlerin özgürlüğün sınırlarını belirlediği; özgürce karar veren insanın bu kararların sorumluluğunu da üstlendiği belirtilmişse **(2 puan)**.
- Kendisine karşı sorumluluk: Onur'un uykusunu, sağlığını, derslerini ve zamanını ihmal ederek kendisine karşı sorumluluklarını yerine getirmediği; hadiste gençlik, sağlık ve boş vaktin değeri bilinmesi gereken nimetler olarak sayıldığı ve insanın bu nimetleri nasıl kullandığından sorumlu olduğu hadisle ilişkilendirilerek açıklanmışsa **(3 puan)**.
- Çevresine karşı sorumluluk: Onur'un davranışlarının ailesini, takım arkadaşlarını ve okul hayatını da etkilediği; bu nedenle "Kimseye zararım yok." iddiasının doğru olmadığı, insanın davranışlarının yalnızca kendisini değil çevresini de etkilediği açıklanmışsa **(3 puan)**.

Örnek doğru cevap (5.1): İnsan özgürdür ama özgürlüğü sınırsız değildir; toplum kuralları ve ahlaki değerler özgürlüğün sınırlarını belirler. Özgürce karar veren insan, kararlarının sorumluluğunu da üstlenir. Onur, uykusunu, sağlığını ve derslerini ihmal ederek kendisine karşı sorumluluklarını yerine getirmemektedir. Hadiste gençliğin, sağlığın ve boş vaktin değerinin bilinmesi istenir. Bu nimetler insana verilmiştir ve insan onları nasıl kullandığından sorumludur. Ayrıca Onur'un "Kimseye zararım yok." sözü de doğru değildir. Antrenmanları kaçırması takım arkadaşlarını, ailesine vakit ayırmaması ise ailesini etkilemektedir. Bu yüzden Onur'un davranışları yalnızca kendisini değil çevresini de ilgilendirir.

Yanlış cevap (5.1): Onur'un sözünün doğru kabul edilmesi, özgürlüğün her istediğini yapmak olarak tanımlanması, insanın yalnızca başkalarına karşı sorumlu olup kendisine karşı bir sorumluluğu bulunmadığının ileri sürülmesi ya da hadisle ilişki kurulmadan yalnızca oyun oynamanın zararlarının sıralanması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (5.2): Üç ölçüt sırasıyla üç, iki ve iki puandır (3+2+2).

- İslam düşüncesinde özgürlüğün hürriyet kavramıyla ifade edildiği ve hürriyetin Allah'a (cc) tam bir kullukla mümkün olduğu; insanın ancak bu şekilde nefsinin arzularına, geçici isteklerine ve başkalarının baskısına bağımlı olmaktan kurtulup iradesini bilinçli kullanabileceği belirtilmişse **(3 puan)**.
- Onur'un aldığı kararı uygulayamamasının, onun geçici isteklerinin ve alışkanlığının etkisi altında kaldığını, iradesini bilinçli bir şekilde kullanamadığını gösterdiği; bu nedenle "Ben özgürüm." sözünün gerçeği yansıtmadığı açıklanmışsa **(2 puan)**.
- Onur'un gerçek anlamda özgür olabilmesi için iradesini akıl ve sorumluluk bilinciyle kullanması gerektiği bir öneriyle açıklanmışsa **(2 puan)**. Örnekler: Oyun süresini sınırlamak ve bu sınıra uymak; boş vaktini spor, okuma gibi faydalı etkinliklerle değerlendirmek; ailesinden veya rehber öğretmeninden destek almak.

Örnek doğru cevap (5.2): İslam düşüncesinde özgürlük, hürriyet kavramıyla ifade edilir ve hürriyetin Allah'a (cc) tam bir kullukla mümkün olduğu vurgulanır. İnsan ancak nefsinin arzularına, geçici isteklerine ve başkalarının baskısına bağımlı olmaktan kurtulduğunda iradesini bilinçli kullanabilir. Onur, kendi verdiği karara bir günden fazla uyamamıştır. Bu durum, onun oyun oynama isteğine bağımlı hâle geldiğini ve iradesini bilinçli kullanamadığını gösterir. Bu yüzden Onur kendini özgür sansa da gerçekte geçici isteklerinin etkisi altındadır. Gerçekten özgür olabilmesi için oyun süresini sınırlayıp bu sınıra uymalı, gerekirse ailesinden ve rehber öğretmeninden destek almalıdır.

Yanlış cevap (5.2): Onur'un istediği her şeyi yapabildiği için tamamen özgür olduğunun söylenmesi, hürriyetin "hiçbir kurala bağlı olmamak" olarak açıklanması ya da Onur'un kararını uygulayamamasıyla hürriyet arasında ilişki kurulmaması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

6. **Doğru cevap (6.1):** Her doğru hücre bir puandır (1+1+1+1).

- Kavramlar (her biri 1 puan): Yükümlülük (sorumluluk), güç, iyilik, kötülük, dua, unutma, yanılma, ağır yük, af, bağışlama, acıma (merhamet), Mevla, yardım kavramlarından ikisi. Mealde geçen başka bir kavramın (ör. Rab, kâfir) yazılması da doğru kabul edilir.
- Konular (her biri 1 puan): İnsanın sorumluluğunun gücüyle sınırlı olması; herkesin yaptığı iyiliğin ve kötülüğün kendisine ait olması (kişisel sorumluluk); unutma ve yanılmadan dolayı sorumlu tutulmamayı dileme; Allah'tan (cc) af, bağışlanma ve merhamet dileme; Allah'tan (cc) yardım isteme; dua konularından ikisi.

Örnek doğru cevap (6.1): Kavramlar: 1. Sorumluluk (yükümlülük) 2. Dua. Konular: 1. İnsanın ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü tutulması 2. Allah'tan (cc) af, bağışlanma ve merhamet dileme.

Yanlış cevap (6.1): Kavram ve konu sütunlarının birbirine karıştırılması (ör. bir cümlenin kavram, tek kelimenin konu olarak yazılması) ya da ayette geçmeyen kavram ve konuların (ör. oruç, zekât, hac) yazılması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (6.2): Her başlık üç puandır (3+3).

- Allah'ın (cc) kullarına bildirdiği ilkeler: "Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar." ve "Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır." ifadeleri yazılmışsa **(3 puan)**. Yalnızca biri yazılmışsa bir puan verilir.
- Kulun Rabbine yönelttiği dualar: "Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!", "Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme.", "Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme!", "Bizi affet, bizi bağışla, bize acı!", "Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et." ifadelerinden en az ikisi yazılmışsa **(3 puan)**. Yalnızca biri yazılmışsa bir puan verilir.

İfadelerin anlamı bozulmadan kısaltılarak yazılması da kabul edilir. Bir ifadenin yanlış başlık altına yazılması durumunda o ifade için puan verilmez.

Örnek doğru cevap (6.2): İlkeler: "Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar.", "Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır." Dualar: "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!", "Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme!", "Bizi affet, bizi bağışla, bize acı!"

Yanlış cevap (6.2): Dua ifadelerinin ilkeler başlığı altına ya da ilke ifadelerinin dualar başlığı altına yazılması, ayette yer almayan ifadelerin yazılması yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (6.3): Üç ölçüt sırasıyla üç, üç ve dört puandır (3+3+4).

- Yiğit'in gücünün yettiği ölçüde sorumlu olduğu; ayete göre Allah'ın (cc) kimseyi gücünün yetmediği şeyle yükümlü kılmadığı, bu nedenle Yiğit'in gücünü aşan bir program yerine imkânlarına uygun bir program yaparak üzerine düşeni yapması gerektiği; kazandığı iyiliğin kendi yararına olduğu, yani gösterdiği emeğin boşa gitmeyeceği açıklanmışsa **(3 puan)**.
- Ayetteki "Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!" duasının insanın unutabilen ve yanılabilen bir varlık olduğunu gösterdiği; insanın acziyetini kabul ederek Allah'a (cc) yönelmesi ve O'ndan yardım dilemesi gerektiği; Yiğit'in hataları yüzünden ümitsizliğe düşmek yerine çabasını sürdürüp dua etmesi gerektiği açıklanmışsa **(3 puan)**.
- Burak'ın ayeti yanlış yorumladığı; ayetin sorumluluğu gücün yettiği ölçüyle sınırladığı ama gücün yettiği şeylerden sorumluluğu kaldırmadığı, zorlanmanın gücün yetmemesi anlamına gelmediği; ayete göre kötülüğün kişinin kendi zararına olduğu, Burak'ın çaba göstermemesinin sonuçlarına da

kendisinin katlanacağı açıklanmışsa **(4 puan)**. Yalnızca Burak'ın sözünün yanlış olduğu belirtilip gerekçe yazılmamışsa bir puan verilir.

Örnek doğru cevap (6.3): Ayette Allah'ın (cc) bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kıldığı bildirilir. Yiğit'in gücünü aşan bir program yapması ve ona uyamayınca kendini başarısız saymasının yerine, imkânlarına uygun bir program hazırlayıp üzerine düşeni yapması gerekir. Ayete göre kişinin kazandığı iyilik kendi yararınadır; yani Yiğit'in gösterdiği emek boşa gitmeyecektir. Ayetteki "Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!" duası da insanın unutabilen ve yanılabilen bir varlık olduğunu hatırlatır. Yiğit, hataları yüzünden ümitsizliğe düşmek yerine acziyetini kabul ederek Allah'a (cc) dua etmeli ve çalışmaya devam etmelidir. Burak ise ayeti yanlış anlamıştır. Ayet, insanın sorumluluğunu gücüyle sınırlar ama gücünün yettiği şeylerden kaçmasına izin vermez. Zorlanmak, gücünün yetmediği anlamına gelmez. Ayrıca ayette kötülüğün kişinin kendi zararına olduğu bildirilir; Burak çaba göstermezse bunun sonucuna da kendisi katlanır.

Yanlış cevap (6.3): Yiğit'in hiçbir şeyi başaramayacağı görüşünün desteklenmesi, Burak'ın sözünün ayetle uyumlu kabul edilmesi, ayetin insanı her türlü sorumluluktan kurtardığının ileri sürülmesi ya da sözlerin ayetle ilişkilendirilmeden değerlendirilmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

7. **Doğru cevap (7.1):** Her doğru eşleştirme bir puandır (1+1+1+1). A: Sosyoloji **(1 puan)**. B: Felsefe **(1 puan)**. C: Antropoloji **(1 puan)**. Ç: Psikoloji **(1 puan)**.

Örnek doğru cevap (7.1): A: Sosyoloji, B: Felsefe, C: Antropoloji, Ç: Psikoloji.

Yanlış cevap (7.1): Tanımların disiplinlerle yanlış eşleştirilmesi (ör. A kartına "psikoloji", Ç kartına "sosyoloji" yazılması) yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (7.2): Üç ölçütün her biri ikişer puandır (2+2+2).

- Benzerlik: Her üç yaklaşımın da dini insanla ve insan hayatıyla ilişkisi üzerinden ele aldığı; klasik tanımın insanın istek ve iradesine, psikolojinin insanın iç dünyasına, sosyolojinin toplum hayatına vurgu yaparak dinin insan hayatında etkili olduğunu kabul ettiği belirtilmişse **(2 puan)**. Tanımların her birinin dinin bir yönüne vurgu yaptığının belirtilmesi de kabul edilir.
- Kaynak bakımından farklılık: Klasik İslam kaynaklarının dini "ilahi emirler bütünü", yani kaynağı Allah (cc) olan ilahi bir mesaj olarak tanımladığı; psikolojinin dini insani bir durum (his ve duygular), sosyolojinin ise toplumsal bir olgu olarak tanımladığı belirtilmişse **(2 puan)**.
- Kapsam veya amaç bakımından farklılık: Klasik tanımın dinin insanı hayırlı olana yönlendirme amacını ve yol gösterici yönünü vurguladığı; psikolojinin yalnızca bireysel ve duygusal yönü, sosyolojinin ise yalnızca toplumsal işlevi (birlik ve beraberliği güçlendirmesi) ele aldığı belirtilmişse **(2 puan)**.

Örnek doğru cevap (7.2): Benzerlik: Üç yaklaşım da dini insan hayatıyla ilişkisi içinde ele alır ve dinin insan hayatında etkili olduğunu kabul eder. Farklılıklar: Klasik İslam kaynakları dini ilahi emirler bütünü, yani kaynağı Allah (cc) olan ilahi bir mesaj olarak tanımlar. Psikoloji dini insanın his ve duygularıyla, sosyoloji ise toplumsal bir olgu olarak açıklar. Ayrıca klasik tanım, dinin akıl sahiplerini kendi istek ve iradeleriyle hayırlı olana yönlendirme amacını vurgular. Psikoloji dinin yalnızca bireysel ve duygusal yönünü, sosyoloji ise yalnızca toplumun birlik ve beraberliğini güçlendirme işlevini ele alır.

Yanlış cevap (7.2): Klasik İslam kaynaklarının da dini yalnızca insani bir duygu veya toplumsal bir olgu olarak tanımladığının söylenmesi, psikoloji ile sosyolojinin yaklaşımlarının birbirine karıştırılması ya da benzerlik ve farklılık yerine yalnızca tanımların tekrar edilmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.

Doğru cevap (7.3): Üç ölçüt sırasıyla iki, iki ve bir puandır (2+2+1).

- Görüşün doğru olmadığı; sosyolojinin dini yalnızca toplumsal bir kurum ve toplumu bir arada tutan bir olgu olarak ele aldığı, dinin bireysel, duygusal ve inanç boyutlarını açıklamadığı belirtilmişse **(2 puan)**.
- Felsefe, psikoloji, sosyoloji ve antropolojinin dini yalnızca belirli bir yönüyle (düşünce, duygu, toplumsal kurum, ruhsal inanç) ele aldığı; dinin sadece bir düşünce, duygu, toplumsal kurum veya inanışla sınırlandırılamayacağı ve ilmî disiplinlerin tanımlarının dinin özünü tam olarak yansıtamadığı açıklanmışsa **(2 puan)**.
- Tanımların birbirini tamamladığı; dinin bireysel ve toplumsal boyutu olan, insanlara bir hayat tarzı sunan bir inanç sistemi olarak bütüncül bir bakışla ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmışsa **(1 puan)**.

Örnek doğru cevap (7.3): Bu görüş doğru değildir. Sosyoloji dini yalnızca toplumun birlik ve beraberliğini güçlendiren bir olgu olarak ele alır; dinin insanın iç dünyasına, inancına ve hayatın anlamına dair yönlerini açıklamaz. Felsefe dini düşünce, psikoloji duygu, antropoloji ise ruhsal inançlar yönüyle açıklar. Her disiplin dinin yalnızca bir yönüne vurgu yapar ve dinin özünü tek başına tam olarak yansıtamaz. Din; sadece bir düşünce, duygu, toplumsal kurum ya da inanışla sınırlandırılamaz. Bu yüzden tanımlar birbirini tamamlar. Din, bireysel ve toplumsal boyutu olan, insanlara bir hayat tarzı sunan bir inanç sistemi olarak bütüncül bir bakışla değerlendirilmelidir.

Yanlış cevap (7.3): Öğrencinin görüşünün doğru kabul edilmesi, bir disiplinin dini tek başına bütün yönleriyle açıklayabileceğinin ileri sürülmesi ya da disiplinlerin din tanımlarının hiçbir değeri olmadığının söylenmesi yanlış kabul edilir. Cevap verilmemesi durumunda 0 puan verilir.